БРОЈ 32. ЦЕТИЊЕ, петак 6. јуни 1914. год. ГОДИНА VII.

ЦИЈЕНА:
за Црну Гору на годину 10 перп., на по год. 5 перп.; ван земље 15 франака у злату.

ЗА ЦРНУ ГОРУ БРОЈ 10 ПАРА
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ БРОЈ 20 ПАРА

ЛИСТ ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ и ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:
„Вјесник" Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:
„Viesnik" Cetigné (Monténégro)

Рукописе ваља слати Уредништву „Вјесника" а претплату и огласе Администрацији
Огласи се наплаћују по погодби

Цетиње, 6 јуни

У четвртак 29 маја преминуо је добри пријатељ Њ. В. Краља, драги таст Њ. Краљ. Височанства Пријестолонашљедника Данила и љубљени Отац Њезиног Краљ. Височанства Књагиње Милице, — Његово Краљевско Височанство Адолф Фридрих, Владар Мекленбург-Стрелица, Велики Војвода од Мекленбурга, Књаз од Вендена, Шверина и Рацебурга, гроф од Шверина и Господар од земаља Ростока и Штаргарда. У знак жалости коју је изазвала ова тужна вијест, наређена је шестонедјељна дворска корота, а петнаестодневна у војсци.

Њихова Краљевска Височанства Пријестолонашљедник Данило и Књаз Петар пошли су у Најстрелиц на величанствени погреб благопокојног Владара од Мекленбург-Стрелица. На одар положени су многобројни вијенци, међу којима се истицао дивни и богати вијенац, са црногорским бојама, Њихових Величанстава Краља и Краљице Црне Горе.

Многобројни народ био се скупио са свих страна да увелича погреб који је био у сриједу. Почасни одред њемачке војске држао је шпалир своме бившем Генералу Кавалерије који се истакао личном храброшћу у свим ратовима и био одликован највишим орденима за храброст исказану на бојном пољу. Његово Величанство Краљ Господар такође Га је у своје вријеме био одликовао нашим највишим орденом за храброст, Обилића медаљом.

На челу погреба ишао је Његово Величанство Цар Вилхелм са Њ. Цар. Вис. пријестолонашљедником, сви њемачки владари, заступници Великих Сила и команданти корпуса.

На Цетињу, на дан погреба, одржан је свечани помен у Манастирској Саборној Цркви у покој душе Владара од Мекленбург-Стрелица. Чиноделствовао је Њег. Високопреосв. Митрополит г. Митрофан уз асистенцију свештенства. Помену је присуствовала Њезино Величанство Краљица са Њезиним Краљ. Височ. Књагињицом Ксенијом. Затим су били присутни сви чланови Краљевске Владе на челу са Министром Предсједником Министром Војним генерал-ађутантом дивизијаром сердаром г. Јанком Вукотићем, дипломатски кор, државни великодостојници, официрски кор, чиновништво и многобројно угледно грађанство. На Двору, Дворцу Њ. Краљ. Вис. Пријестолонашљедника, на Владином Дому и на Легацијама биле су истакнуте државне заставе у знак жалости.

Слава и вјечан помен благопокојном Њ. Краљ. Вис. Великом Војводи Адолф-Фридриху!

Цетиње, 6. јуна.

Поводом неистина и измишљотина које су протурене у извјесне београдске листове, против г. Петра Пламенца, Министра Иностраних Дјела, овлаштени смо да изјавимо:

1. Неистина је да је г. П. Пламенац ишао 25. октобра 1912. у аустро-угарско посланство на Цетињу, кад је свима познато да је провео све вријеме од 30. септембра 1912. до мјесеца јануара 1913. као војник у Зетском Одреду под Скадром, а да никако за то вријеме није долазио на Цетиње.

2. Неистина је да је г. П. Пламенац, за вријеме опсаде Скадра, ишао у Скадар с аустријским војним аташеом г. Хубком, кад се зна да је ишла друга личност.

3. Неистина је да је г. Петра Пламенца звала једна особа на скадарски телефон 7 априла 1913 (кад се још није било ушло у Скадар!)

4. На измишљотину да је г. П. Пламенац радио на уступању Скадра за новчану општету, одговорио је г. Министар у Скупштини на интерпелацију опозиције *која се задовољила одговором и честитала му.*

5. Неистина је да је г. Петар Пламенац домамио из Париза 1908 г. Андрију Радовића и да му се онда наметнуо за браниоца на суду. Овлаштени смо са обје компетентне стране да ту вијест најкатегоричније демантујемо.

Грађански рат у Арбанији

Хапшење предсједника драчке општине

Из Драча телеграфишу Петроградском „Вједнику":

Становници Драча биди су изненађени хапшењем предсједника вароши Ђурашковића, којега сви поштују и који је брат бившег руског драгомана у Митровици. У кући обојице учинила је полиција преметачину. Послије прокламирања ратног стања у Драчу, та су хапшења узела епидемичку форму. Становништво је тероризовано. Полиција на челу које се налази холандски пуковник Томсон (који је неки дан погинуо) хапси свакога о коме добије макар лажне податке. Контролна комисија интервенисала је односно хапшења Италијанаца, напоминући влади, да се више не могу трпјети слични инциденти.

Кад је сазнао о хапшењу Ђурашковића, руски делегат Петрјаев, одмах је пошао Туркан-паши, и најенергичније протестовао против терора који се врши у Драчу над Арбанасима и странцима. Туркан-паша још није био дознао о хапшењу Ђурашковића. Он је одмах позвао к себи остале министре, али и они су се правили да не знаду ништа о томе инциденту. Г. Петрјаев је тражио да се Ђурашковић одмах ослободи, али је он ипак био у затвору још неколико часова и тек послије енергичног тражења Петрјаева и Туркан-паше, пуковник Томсон је изјавио да је наредио да се Ђурашковић ухапси на основу извјештаја о његовој револуционарној акцији. Сви представници држава, као и влада, озлојеђени су владањем полиције. Хапшење Ђурашковића, Србина, објашњава се анти-српском агитацијом, која се чини паралелно са анти-италијанском од стране истих елемената. Полиција је ипак била приморана да ослободи предсједника драчке општине.

Паника у Драчу.

У граду влада велика узбуђеност. Становништво је ради неизвјесности захватила паника. Многе породице побјегле су у консулате. Умирење је наступило тек онда, кад је у вече дошло 1500 Малисора из Љеша. У више улица начињене су барикаде. Чује се жестока пуцњава пушака и артиљерије. Код Каваје се такођер био бој. Држи се, да се тамо налазе у борби чете Азис паше Бриони са усташама. Сви странци бјеже на лађе.

Једно италијанско мишљење.

„Popolo Romano" доноси: Сваки час стижу вијести из Драча све горе и теже. Нове велике чете усташа примичу се и увијек се спремају нови нападаји. Адмирал Триуфари појачао је страже талијанских морнара око краљева двора и око италијанског посланства. Ако би Драч пао у руке усташа и принц Вид морао да остави Арбанију без наде, да се више икад у њу поврати, влада италијанска морала би предложити да се у Арбанији опет уведе управа међународне комисије.

Бој од понедјељка

О боју од понедјељка издано је ово службено саопштење: У 3·45 у јутро усташи су напали град на читавој линији језера. Пуковник Томсон одмах је организовао одбрану, пославши на шанчеве стражаре и Малисоре, те заочевши ватру из топова. Италијански морнари одмах су се искрцали да бране посланство, те су се дали на прављење барикада око књажевске палате. Око 5 сати усташи нападају мост, те започињу навалу са оближњих брда, на којима су се скупили током ноћи. Почињају стизавати први рањеници. У 5·45 књаз Вилхелм на коњу, праћен маршалом Тротом и двојицом ађутаната упутно се је најприје у касарну, гдје се спремаху посљедњи Малисори, а затим до посљедње куће града гдје је постављен један топ и гдје се је организовала задња линија одбране. У 6 сати је пуковник Томсон, који се налазио у првој бојној линији, пао мртав. Заповједништво је преузео мајор Роелзема. У 7·40 торпедњача „T. I." послана је у извидницу те је допрла до Рта Пали. Заповједник извјештава, да је усташа јако много и да се постављају на висове близу града. Међу тим је навала жива са брда и мора. У 8. 30 усташи су потиснути са морске стране помоћу артиљерије. Италијански и аустро-угарски морнари преносе много рањеника на мјесто за прву помоћ покрај књажевог двора. У 10 сати двије аустро-угарске торпедњаче отпловиле су у Медову, да довезу Драч Малисоре за одбрану града. Усташи кроз читав дан нападаху, на махове, сад са брда, сад са стране мора. У 6. 30 било је мртво тијело Томсона донешено у књажевски двор. Извјештава се да број мртвих достиже стотину, а рањених двадесет. Држи се, да су на страни усташа губитци велики.

На шанчеве носе се свјетиљке за ноћну одбрану. Али када је пала ноћ, престала је и ватра. Са брода „Ириде" видјело се је да се усташи у многобројним четама повлаче на починак на брда и дуж мочвари, док је мало њих помало наставило пуцати.

Мрка капа, зла прилика.

„Neue Freie Presse" тужно констатује да је Маркиз ди Сан-Ђулиано у италијанској скупштини, поводом догађаја у Драчу, проговорио неколико ријечи које наличе *надгробном натпису.*

Беч оптужује.

„Neue Freie Presse" овако јадикује:

Напад усташа носио је карактер препада. Предузет у рано јутро, требао је да изненади успаване становнике. Нападачима је успјело да се привуку у непосредну близину шанчева у којима су биле владине трупе.

По нападају који је извршен у рано јутро уз потпуно искоришћавање момента за изненађење, даде се закључити да су усташи предвођени на добар европски начин. Турски официри за вријеме посљедња два балканска рата, нијесу ни у једном од многобројних бојева приступали офанзиви на овај начин. Личности које воде „сељачку војску" из Тиране добиле су своје образовање у једној доброј војној стручној школи.

Изгледа да су усташи радили по једном добро простудираном плану. Они су истовремено напали Драч са стри стране да ослабе снагу одбране и да препад изведу на три мјеста. Поново наплазимо на значајну појаву да предвођење усташа показује добре војне таленте и да план издаје извјесну ђенерал-штабску технику које се није могла родити у мозгу једног сељака из Тиране.

Природна боја књаза Вилхелма

Бечка „Neue Freie Presse" овако описује држање књаза Вида први дан боја:

„Око 6 сати изјашио је књаз широком главном улицом Драча, у пратњи једног ађутанта и дворског маршала Троте.

„Књаз је врло миран; лице му је жуте боје, али се чини да је то његова природна боја. Дојахао је до изласка вароши и посматрао на доглед издалека борбу на мосту".

Погибија пуковника Томсона

„Таймсу" телеграфишу из Драча: Пуковник Томсон хтио је да поведе напријед Малисоре, који су се налазили у јарцима уздуж обје стране улице. Он сам био је напријед и водио их али они који су га пратили, брзо се повратише натраг, У 6.15 у јутро пуковник Томсон био је *погођен у леђа и пао смјеста. Ни један Арнаутин није му прискочио у помоћ.* Један мајор холандски и један дописник енглески преније су га у једну кућу гдје је послије неколико минута и умро.

Огорчење у Холандији.

Смрт пуковника Томсона изазвала је у Холандији огромно изненађење. Одмах су изашла нарочита издања листова. Све новине пребацују огорчено влади што је послала холандске официре у Арбанију да лудо изгубе главу. *Неминовно* је да ће холандска влада одмах опозвати све своје официре.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

ТЕЛЕГРАМИ

Француско министарство

Париз, 28 маја

Г. Рибо је образовао министарство. Г. Леон Буржоа је министар иностраних дјела, а г. Делкасе министар војни. — Бечки Кор. Биро.

Париз, 31. маја

Скупштина је усвојила, са 306 против 262 гласа, дневни ред којим се изриче неповјерење кабинету Г. Рибоа. Он је поднио оставку кабинета коју је г. Поенкаре уважио. — Бечки Кор. Биро.

Париз, 1 јуни

Образован је нови кабинет. Г. Вивиани је именован предсједником владе и министром иностраних дјела. — Бечки Кор Биро.

Париз, 4 јуни

Скупштина је изгласала повјерење новом кабинету са 370 против 137 гласова. — Бечки Кор. Биро.

Министарска криза у Србији

Биоград, 29. маја

Министарска криза завршена. Г. Пашић остаје на влади са читавим кабинетом без икакве измјене. — Биоградски Пресбиро.

Биоград, 29. маја

Пресбиро објављује овај комуникe о завршетку министарске кризе:

Пошто су опозиционе странке образовале блок, Краљевска Влада је била приморана да даде оставку пред немогућношћу парламентарног рада. Пошто је опозиционим странкама у започетим преговорима било немогуће да образују кабинет, Краљ је слиједујући парламентарним обичајима, замолио владу да задржи власт. Објављен је о томе указ у званичним „Српским Новинама". Нема никакве измјене у кабинету г. Пашића. — Бечки Кор. Биро.

Грчка и Турска

Атина, 30. маја.

Предсједник Владе, Г. Венизелос, одговарајући на посланичке интерпелације, пошто је изнио историјат гоњења Грка у Тракији и Малој Азији и пошто је извијестио о многобројним протестацијама код Порте по овом предмету, као и о одговорима Отоманске Владе на грчке демарше, изјавио је слиједеће:

„Нијесмо до данас исказивали сумњу у објашњења која је давала Порта односно гоњења која сноси грчки елеменат у Турској. Али такође нијесмо пропустили да јасно не истакнемо да, кад би Отоманска Влада хтјела послужити се свим својим ауторитетом, могла би сигурно учинити крај овом злу.

„Осим 10.000 Грка који су побјегли из Тракије на грчко земљиште, има још 20.000 Грка који су се збјежали на сусједне малоазијске отоке, а по извјештајима које примамо, много више од 30.000 бјегунаца, можда и 50.000, окупљено је на азијској обали, преклињући да им се пошљу бродови како би спасли голи живот који су могли одржати само на тај начин да напусте своја огњишта, своје земље и све што имају.

„Влада није пропустила предузети сходне мјере да им помогне у љутој невољи. Упутила је и бродове и храну. Али да ли је могуће да се продужава овакво стање, и ако се продужи да ли се може дуже трпјети! Настојим да ми се не измакну ријечи које се не би дале више порећи, али не бих вршио императивну дужност кад бих избјегао да вам кажем да је положај крајње озбиљан.

„Влада је прожета осјећајем да, ако се не учини брзи крај овом нечувеном гоњењу, Грчка не би могла посматрати катастрофу која се одиграва пред њезиним очима и задовољити се да пролијева сузе заједно са жртвама и на тај начин да им пружа неку утјеху у њиховој невољи. (Живо одобравање.)

„Још ћу додати да смо, осим гоњења која имају за циљ наше сународнике, свакодневно изложени гажењу уговора и права која се заснивају на међународном праву, а чије су жртве Грци који живе у сусједном Царству.

„Волимо вјеровати да ће увјеравања која смо опет добили посљедњих дана од Отоманске Владе бити остварена и да ће она наћи лијека злу које је већ учињено. На тај начин би Грчка могла наставити са Отоманским Царством мирне односе, утврђене Атинским Уговором. То је што вам имам да кажем." (Одобравање.)

Иза овога је сједница закључена. Нарочити извјештај.

Атина, 31. маја

Грчка влада предала је у Цариграду врло енергичну ноту којом тражи да се престане са гоњењем Грка и да им се накнади штета.

Тирана

Драч, 30 маја

Ахмед бој Мати, чувени шеф муслиманског племена Мати, стигао је у Тирану да преговара с усташима. Ако ово посредовање остане без успјеха, општи напад на Тирану почеће најдаље у суботу. — Бечки Кор. Биро.

Њемачки цар и аустријски пријестолонашљедник

Конопиште, 31 маја

Цар Вилхелм стигао је у посјету аустро-угарском пријестолонашљеднику Францу Фердинанду. Цар и надвојвода поздравили су се врло срдачно. — Бечки Кор. Биро.

Састанак руског Цара и румунског Краља

Ливадија, 1 јуни

Царска породица отпутовала је за Констанцу. — Бечки Кор. Биро.

Констанца, 2 јуни

Овамо је допутовао Цар са породицом и био срдачно дочекан од Краља Карола и Краљевске Породице. Послије прегледа трупа био је интиман доручак. Вечерас је био велики преглед трупа. Краљ Карол дао је петом хусарском пуку име Николе II. Румунски Краљ одликовао је г. Сазонова, руског министра иностраних дјела лентом Кароловог реда. Цар Никола II примио је у аудиенцију Браћана, румунског министра предсједника, и Порумбара, румунског министра иностраних дјела. Г. Сазонов био је у аудиенцији код Краља Карола. — Бечки Кор. Биро.

Констанца, 2 јуни

На свечаном ручку руски Цар и румунски Краљ измијењали су свечане здравице.

Краљ Карол изјавио је да у Царевој посјети види нови доказ оних осјећаја о којима га је Његово Императорско Величанство увјерило кроз дуги низ година на тако дирљив начин. Краљ је додао да Румунија има стално за непромјењљив циљ да допринесе како би се одржао, помоћу стабилне равнотеже и срдачним односима између свих балканских држава, благотворни мир који једино може да оствари њихово цвјетање, којему теже. Краљ је захвалио на свој љубазној пажњи Царевој према његовој држави.

Цар је у одговору казао да резултати које је стекла Румунија, нијесу се нигдје могли предусрести са искреним задовољством него у Русији гдје је од старине обичај да се живо занима за судбину сусједних пријатеља. Ослањајући се на узајамне симпатије обију народа, пријатељство између Румуније и Русије одговара у исто вријеме да не може боље, историјским традицијама и интересирм обију граничних земаља. „Нарочито ми је пријатно да овом приликом одам поштовање благотворном утицају који је у посљедње вријеме вршила Румунија, под мудром управом свога Краља, на дјелу мира које је Ваше Величанство извело, стјечући са тим захвалност народа и уздижући још више престиж своје земље". — Бечки Кор. Биро.

Револуција у Арбанији

Драч, 1 јуни

Ухапшен је предсједник драчке општине Ђурашковић. — Бечки Кор. Биро.

Драч, 1 јуни

Тврди се да усташи нападају Елбасан. — Бечки Кор. Биро.

Рим, 1 јуни

Агенција Стефани јавља да се варош Лушина придружила усташима. — Бечки Кор. Биро.

Драч, 2 јуни

Код Зазелезе, владине трупе сузбиле су усташе. — Б. Кор. Биро.

Рим, 2 јуни

Агенција Стефани објављује овај телеграм Г. Алиотна, италијанског министра у Драчу:

Усташи су извршили нападај на варош у четири сата из јутра на три мјеста. У шест сати у јутро погинуо је пуковник Томсон. Морнари ће једино бранити посланства и књажеву палату. У првом часу било је опште мишљење да ће варош пасти у руке усташа, али касније су се прилике поправиле и још постоји нада да ће се варош спасти. — Бечки Кор. Биро.

Рим, 2 јуни

Агенција Стефани јавља из Драча:

У четири сата послије подне наступило је затишје. У ближој раздаљини виде се двије масе усташа који могу у сваком тренутку провалити и опљачкати варош. Постоји бојазан од ноћног нападаја. До сада има врло велики број мртвих и рањених. — Бечки Кор. Биро.

Драч, 2 јуни

Књаз је позвао у помоћ Миридите из Љеша. — Бечки Кор. Биро.

Рим, 3 јуни

Агенција Стефани јавља из Медове:

1500 Малисора пошли су синоћ у 5 сати из Љеша у Драч. — Бечки Кор. Биро.

Париз, 3 јуни

Крстарица „Едгар Кине" добила је заповијест да отплови за Драч.

Биоград 2 јуни

Вијест која је јављена из Драча да је Србија дала топове арнаутским усташима, апсолутно је лажна. Ова вијест је једино ради тога занимљива што је из истог извора као и раније које су јављале како Срби масакрирају Арнауте из Арбаније. Јасно је да нико не може поклањати вјере оваквим вијестима, пошто се оне саме демантују сво-

BIBLIOTEKA CRNE GORE DURDE CRNOJEVIC NACIONALNA

ПОДЛИСТАК

Канова и Морген и њихова прва младићска љубав.

— Истинити догађај —

Једнога лијепог прољећњег дана 1780. године, римски гравер[1]) Ђовани Волпато, боље познат под псеудонимом Жан Ренар, био је заузет послом у својој радионици. Пред њим је у очаравајућој пози стојала дражесна седамнаестогодишња дјевојка у старогрчкој туники. Сунчани зрак, који је продирао кроз широки прозор, освјетљујући модел, давао јој је изглед праве богиње. Иронички осмијех по коралним уснама, исказивао је на њеном лицу некакву незнабожачку пожуду.

Умјетник је преносио на артију црте те небесне фигуре, коју је ускоро тим начином овјековјечио. Од једанпут тихи шум корака и трудом сузбијано одушевљено клицање приморало је умјетника да се окрене; На неколико корачаја од њега стојао је диван младић. Високо чело, њежне, благородне црте лица, ватрени поглед лијених црних очаравали су. Лице је његово изражавало стидљивост и пристојност.

То је био Антоније Канова.

— Ко сте ви? Откуда? Ко вас је послао? Што вам требам? — питао је умјетник.

У мјесто одговора Канова му је дао писмо.

[1]) Гравер, резач печата и слова на дрвету и металу.

— Писмо!.. Добро. Ако вам није хитање, пустите ме да довршим ову слику.

И док је Волпато цртао, Канова, умјесто да се наслађава необичним гравирама које су висиле по зидовима ове значаше радионице, гутао је погледима примамљиви модел. Љепотица, примјетив утисак, који је учинила на младића, бацала је на њега чудноватe погледе, под чијим је утицајем дрхтао, као од додира с електрицитетом, што је размаженицу веома веселило.

Волпато је то примјетио и оштро прекинуо:

— Доменика, што то значи? Изгледа ми, да си полуђела. Не можеш стојати мирно неколико минута, док не довршим цртеж?

За тренутном узбуном љутње одмах је шљедовало кајање.

— Доста, доста, кћерице моја, ти си, по свој прилици, заморена. Загрли ме, нећу те већ задржавати, — веома је умиљато рекао умјетник.

Доменика је заиста била омиљена кћерка Волпатова; она је била за оца муза која га је одушевљавала, а коју је он, у разним позитурама и хаљинама, овјековјечио у својим гравирима, као што је то урадио Рафаело са својом Форнарином. Младић Канева је уздахнуо од радости. Њему се чинило раније, да види просту дјевојку; сада је он осјећао љубав према дјевојци великог умјетника, који ће му можда, буде ли му срећа наклоњена, бити учитељ.

Поставив писаљку, Волпато се окренуо Канови и рекао:

— Ја сам вам сада на услузи, али ћу прије свега прочитати писмо...

Ово је било писмо с препоруком од госп. Фалерија, у којем је чувени венецијански патриције молио Волпата, да прими Канову, сина сиромашког зидара из Посана, који је, у трећој години остао без оца и остао дједу на терет. Дјед је хтио од унука да створи обичног зидара, али је дјечак показивао неспособност за тај тешки занат и више је волио да прави од глине разне фигуре. За доказ његове даровитости Фалери је наводио у свом писму овај случај. Једном је његову посластичару потребит био кип лавовски ради украса торте. Посластичар се за то обратио дједу Кановину, но како се дјед није хтио примити тога, то се унук Антоније подузе да изврши молбу посластичареву и лава је направио од тијеста тако вјешто, да је кад су га поставили на сто, изазвао опште чуђење. Уочив способности дјечака, Фалери га је одвео са собом у Венецију и дао му могућности, да ту изучава цртање код најбољих умјетника, а сад га шиље ради довршења његова умјетничког образовања Волпату. Писмо се завршивало ријечима: „Будите му учитељ и отац."

Премда је препорука Фалириева била за Волпата као налог, ма да није младић на први поглед побудно у њему дубоке симпатије, умјетник би га примио пристојно, али не с таквим одушевљењем, као што се то сада догодило. Он је Канову загрлио и цјеливао га, а затим је, снажно стискајући његову руку, рекао:

— Од данас сте члан моје породице. Могу вам дати собу и кревет; преселите се одмах из гостионице. Ја ћу вас сад упознати с младим човјеком, који сличио вама, много обећава. Овај младић — моја је радост, мој понос. У осталом, ја ћу вам га сада представити. Доменика, — окренуо се он кћери, — позови нам Рафаела.

Рафаел Морген био је омиљени ученик Волпатов, у коме је он уочио велики дар граверске умјетности. Плави младић, живим погледом и слатком, као мед, ријечју, убрзо постаде пријатељ Канови. Разноликост карактера оба младића, у мјесто да буди међу њима такмичење, приморала их је да воле и поштују један другог; оба су били једнако убијеђени, да путем који су одабрали, могу стећи бесмртност. Међутим, наступи дан, када су оба изјавили, да их је једноликост њихових естетичких наклоности, због које су се усхићивали једном те истом сликом, једном истом статуом, једним те истим умјетничким производом, довела до закључка, да је Доменика најљепша од свију жена, да је она стварно представљање њихових идеала, да је она, напошљетку, једино створење, које их може учинити срећнима на земљи. Једном ријечју, ону су разумјели, да оба највернија љубе примамљиву кћер свог учитеља. Доменика је била не само љепотица, већ и умјетница у пуном смислу ове ријечи.

Одрастав у очевој радионици, гдје је сами ваздух, чинило се, био засићен умјетношћу, она је одњеговала и развила у себи појам љепоте, тако да је њен укус био заиста аристократски и само је једно могло бити за њу савршенство.

Имајући посла с таквим компетентним судијом, оба младића, руковођени једном истом љубављу, с неуморном жестином одали су се на посао. Ово је било благородно надметање, и њихови су успјеси

јом противрјечношћу. — Биоградски Пресбиро.

Беч, 4 јуни

Арбанашка Кореспонденција јавља из Драча да је Ахмед беј Мати сузбио усташе и заузео Тирану. — Бечки Кор. Биро.

Драч, 4 јуни

Агенција Стефани извијештена је да су се усташи повукли са свих линија. — Бечки Кор. Биро.

Петроград, 4 јуни

Русија је упутила за Драч један ратни брод. — Бечки Кор. Биро.

Драч, 4 јуни

Овамо је стигло 1500 Малисора. Допловио је такође један енглески ратни брод, а њемачки се ускоро очекује. — Бечки Кор. Биро.

Биоград, 4 јуни

На вијести из Драча да се међу усташима налазе Арнаути из Србије, овлаштени смо да изјавимо да на граници живе племена, нарочито Хоти, које неће да војује за ствар усташа. У осталом, арбанашки емигранти, међу којима на примјер Иса Бољетинац, стоје на страни Књаза Вилхелма. На српској страни арбанашке границе влада мир устанак није на та племена имао никаква утицаја. Вијести, дакле, које су пуштене нетачне су, као и оне које кажу да је Србија дала усташима топове, пошто Србија нема потребе да потпомаже такве авантуре. — Бечки Кор. Биро.

Анексија Хиоса и Митилене

Атина, 1 јуни

Званичне новине објавиће закон о уступању острва Сасена Арбанији и о присаједињењу острвâ Хиоса и Митилене. — Бечки Кор Биро.

Њемачки Цар и аустро-угарски пријестолонашљедник

Конопиште, 1 јуни

Њемачки Цар отпутовао је у Потсдам. — Бечки Кор Биро.

Споменик Цару Ослободиоцу

Кишењев, 4 јуни

Цар је присуствовао свечаном откривању споменика цару Александру II, првом ослободиоцу Бесарабије. — Бечки Кор. Биро.

Дневник

Његово Вел. Краљ. У прошли четвртак Његово Вел. Краљ и Његово Краљ. Височанство Књаз Петар отпутовали су преко Бара за Млетке. Прокламацијом, вршење Краљевске власти повјерено је Краљевској Влади, пошто се Његово Краљ. Височанство Пријестолонашљедник налази у иностранству.

Њезино Вел. Краљица. Њезино Вел. Краљица са Њез. Краљ. Височанством Књагињицом Ксенијом вратиле су се ономад на Цетиње.

СКАДАРСКА УТВРЂЕЊА У РАТУ 1912.913. год.

О јачини, вриједности и типу израде утврђења око Скадра, у вријеме рата 1912/913. године, у нашем официрском кору чују се разнолика мишљења. Док једни тврде да је Скадар био потпуно модерно утврђен, по принципима сталне фортификације, други пак рачунају да су његова утврђења била израђена још прије рата у типу привремене фортификације.

Док ратна историја или званично издање о опсади Скадра не да свој суд о вриједности скадарских утврђења, довољан ће бити, да се задовољи радозналост Ратникових читалаца, доњи опис турских одбранбених положаја око Скадра, који је публиковао један швајцарски официр[1], придат као курир мисији швајцарског Црвеног Крста код Црногораца. Он је, по паду Скадра у црногорске руке, обишао све одбранбене положаје Турака и потанко их описао.

1. *Сјеверни одсјек*, између Скадарског Језера и десне обале ријеке Кира. Сјеверно од Скадра, између језера и ријеке Кира пружа се висораван, дуга око 26 км., а широка 8 км. Од обале која надвишава језерско огледало само за неколико сантиметара, земљиште се пење постепено у источном правцу, к посљедњим изданцима албанских планина, достижући висину једва неколико десетина метара. Насељена мјеста су разбацана; земљиште засијано мјестимице кукурузом и кромпиром. Шуме нема нигдје, већ се мјестимице налазе маслињаци, жбунови и шипражје. Једини добар пут преко овог одсјека је пут од Скадра, преко Враке за Тузи (Шипчаник),) а осим њега има и неколико рђавих пољских путова.

Турски одбранбени положаји на овом фронту били су на овој висоравни удаљени од вароши само 4 км.

Обала ријеке Кира за дужину од 1·5 км. корегирана је и озидана зидом висине 2 m, који је имао циљ да ниско околно земљиште заштити од поплаве дивље ријеке Кира. Како је овај зид био израђен од камена, Турци су га искористили као одбранбену линију, без знатнијег преправљања. Горња ивица зида снабдјевена је бонетама, израђеним од кеса са пијеском. Велики, округли шатори, одмах позади тога зида, били су добро заклоњени и служили за обитавање посаде овог дијела.

Турска одбранбена линија имала је упадни угао на самој ријеци Кира. Од тога угла један крак иде у сјеверном правцу, други директно источно, преко ријеке и једне мале равнице, на Мали Бардањолт, тако да се са једнога крака може потпуно ставити под ватру и фланкирати предтерен другог крака. Ма да је коришћење ријечног корита као наступног правца било немогуће, због дубоке воде, ипак су Турци од једне до друге обале, поставили јаку мрежу од жице, у четири реда, која је се могла тући са обију обала.

На сјеверном крају овог каменог зида, одбранбена линија Турака ишла је још неколико стотина метара дуж ријеке до „Црне Земље“. У пркос каменитом земљишту овдје су стрељачки ровови израђени потпуно мајсторски: грудобрани се издижу изнад земље једва 30 cm, а све остало је укопано. И овдје су кесе са пијеском обилно употребљене. Одскоци који су на каменару неизбјежни, са овим су редуцирани на минимум. Покривени заклони за посаду израђени су врло добро, од таласастог блеха, малих гвоздених платни (плоча) и џакова са пијеском, те су давали сигурног заклона посади од ватре топова малог калибра.

Код „Црне Земље“ био је на овом одсјеку артиљеријски турски положај једини који је у висини пјешадијске одбранбене линије; сви други артиљеријски положаји лежали су далеко у назад. С погледом на мјесто овог артиљеријског положаја даде се закључити, да је био поглавито намијењен да туче фланкирајући прилазе са коте 114 и 192 ка Малом Бардањолту.“

Од „Црне Земље“ одбранбена линија скреће у сјеверозападном правцу ка артиљеријском положају *Големи*, иде на 500 м. испред њега и достиже у западном правцу обалу Скадарског Језера. На овом дијелу грудобрани се издижу изнад земље врло мало, и због тога дају врло мали циљ. Стрељачки ровови на овом одсјеку нијесу једноставни, већ кратки ровови за посаду од 8—10 људи. Сви су ровови великог профила (за стојећег стријелца) са међурастојањем од 5 m. На одстојању 200 до 300 m од стрељачких ровова израђене су осматрачнице за официре. Од стрељачке линије у назад ка шаторима, који су на 5—10 метара позади дубоко укопани у земљи и снабдјевени каналима за отицање воде, воде уски саобраћајни ровови. За непосредну заштиту шатора свуд око њих набацана је земља. Позади пак цијеле одбранбене линије налази се велики ров за саобраћај, везан са стрељачким рововима, попречних ровова.

Артиљеријски положаји осим „Црне Земље“ били су још *Добрац, Големи и Два Дрвета*. Амплацмани за топове дубоко су укопани, грудобрани ојачани џаковима са пијеском и дрвеним гредама. За послугу и муницију израђени су покривени заклони од таласастог блеха. Судећи по израђеним топовским мјестима, код Добраца је било 4, на Големом 8 и код Два Дрвета само 2 топа.

Сви положаји, како пјешадијски тако и артиљеријски, маскирани су довољно и врло добро помоћу жбуња и бусена.

Испред цијеле одбранбене линије постављена је препрека од бодљикаве жице, у четири реда, а испред стрељачких ровова дуж ријеке Кира, у самом ријечном кориту постављена је мрежа од жица, са гвозденим кољем које на доњем крају има плочу ширине око 20 см. да се у земљу укопа и онемогући лако вађење из земље.

Осим овога артиљеријски положаји Добрац и Големи окружени су са три стране јаким препрекама, а позади цијелог овог одсјека од десне обале ријеке Кира, постављене су око вароши у четири реда препреке од жица; те жице овдје нијесу биле за коље повезане, већ у котурима стоје спремне, да се послије повлачења трупа поставе.

Као што се из овога описа види, сва утврђења овог сектора имају чисто тип израде пољских утврђења, са обилном употребом кеса са пијеском, таластастог блеха и мреже од жица.

II. *Сјеверо-источни одсјек*, од лијеве обале ријеке Кира до Дрињаче. Овај одсјек чини прелаз од висоравни сјеверно од вароши ка брежуљастом дијелу, који се пружа од вароши у источном правцу к арбанашким бреговима.

Неколуко минута од ријеке почиње једна шумица, у чијем је продужења кота 163 Малог Бардањолта. Турска одбранбена линија иде преко ове шумице, па преко коте 114, на Мали Бардањолт, до његове највише тачке, коте 163, одатле савија на југо-запад до друге коте Бардањолтове, која је за неколико метара нижа.

У шумици код ријеке израђени су стрељачки ровови, на 20 м. позади предње ивице шуме, и то великог профила. Вијенац грудобрана ојачан је џаковима са пијеском, а помоћу поплета дати су, гдје је требало, стрмији нагиби. Заклони за посаду противу шрапнелских куглица и нарчади израђени су од малих стабала и већих грана. Предтјерен је рашчишћавањем добио чистог поља дјејства на даљини од 400 м. Мрежа од жица постављена је на 50 м. испред предње ивице шуме. Између стрељачких ровова и шатора, који су позади њих, гдје је било потребно израђени су ровови за саобраћај. Од артиљерије овдје је било само један топ брзометни и то позади гомиле камења, без икаквих других израђевина.

Од ове шуме ка Малом Бардањолту, чини прелаз један бријег, око 50 м. висине, кота 114, који је утврђен као засебан положај. На овом положају Турци нијесу имали артиљерије, већ један стари митраљез, калибра 15 м.м. са 9 цијеви. Око овог виса свуд унаоколо постављена је мрежа од жица.

Одавде иде турска одбранбена линија у западном правцу по Малом Бардањолту, до његове највише тачке, коте 163. И овдје утврђења имају исти карактер, са још обилнијом употребом кеса са пијеском, са траверзама и леђобранима у уском међупростору. Стрељачки ровови израђени су степенасто, тј. прекинути су, да се на 30—40 м. изнад опет наставе. Од артиљерије овдје је било 3 топа: два 75 см. старије конструкције и један 72 см. флотни мерзер. Сва три оруђа имала су главни правац дјејства ка вису Муселими.

Кота 163 утврђена је као самосталан положај, са стрељачким рововима и заклонима за 3 брзометна топа и неколико митраљеза. У усјеченој долини, која се пружа од ове тачке у западном правцу ка висоравни, израђено је неколико барака за становање официра; људство је и овдје као и на свима другим положајима становало само у шаторима који су укопани и добро свуд унаоколо ограђени насипим од земље.

Од коте 163 турски одбранбени положај савија ка југо-западу, по гребену виса, до друге коте, која је неколико метара нижа. Од артиљерије, на овој тачци, била је једна 7·5 см. батерија старијег система, која је имала правац дјејства на коту 114 и Велики Бардањолт.

Земљиште јужно од Малог Бардањолта непролазно је, јер га плави Дрим и Кир, те се наступање туда не да готово ни замислити. За то су овдје израђени за одбрану само мјестимице камени зидови и постављене препреке од жица.

Велики Бардањолт био је спремљен од стране Турака као главни одбранбени положај, јер је он даљи од Скадра, но

[1] Karl Egli: Drei Monate vor Skutari. Bern 1913.

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

били тако знатни, да је Волнато клицао од радости, приписујући такво чудо своме старању.

Он се усхићавао обадвојицом младића до таквог степена, да, кад би га упитали, којега више воли, не би знао одговорити на то питање: оба су за њега били савршенство, што је у ствари и било.

Морген и Канова су прочитали један другоме тајну у срцу; један другог су изненадно уловили у тај моменат, када се цијела душа изражава у једном погледу, руменилу или бљедоћи лица, у том издајнику љубави. На изглед као да су повјерили један другом своју искрену тајну, премда њихова уста, у другим приликама веома разговорна, нијесу ни једне ријечи размијенила поводом тога. Бојали су се један другог. Признавали су један другом врлине ума и срца и једнаке успјехе у искуству; ово је независно од њих истих, усађивало у њих онај неодређени страх, који осјећају оба борца, снабдјевена једнаким својствима душевним и тјелесним, и једнако наоштреним оружјем, које подједнако презире опасност, при чему само непредвиђени случај може једноме отети побједу, да остави другоме.

Доменика је знала, да ју оба младића воле, обожавају, и без сумње радовала се томе; али да ли је могла она, не желећи бити кокета, одговарати на љубав обојице? Она је била одвише побожна, сувише је вољела свог оца и цијенила себе, да би се код оба младића могла учврстити варљивом надом. Несумњиво, она је морала одвојити у срцу свом једног од ова два младића. Којега?

Ко би је видио за вријеме дружевског разговора с њима, сматрао би је за млађу сестру двојице умјетника, одушевљену према њима расположењем, основаном на крвном сродству, а не на симпатији. У самој ствари она је појмила, да би се у онај дан, у који би она изабрала једнога од њих, тај њихов мали рај распао, и један од младића постао би несрећан за навијек, ако само не би умро од срџбе. Најбоље, што јој је преостајало, било је жељети да тај дан не би никад дошао, већ ако би требало да жртвује сопствену срећу, као што је претпоставила на свагда остати дјевојком, одрећи се сањарије, која се зачела у куту њеног срца, и никада не испољити љубав ономе од двојице младића, који је раније и силније овладао њеним срцем. Мјесеци су пролазили, а идила се продужавала. Лијепа и веома скромна Доменика држала је младиће на растојању, које је захтијевало пристојност, не тјешећи свог изабраника ни погледом, ни најмањом варијацијом гласа. Оба младића су постала ћутљиви. Онај унутрашњи жар, који је прекратио њихово међусобно надметање у послу, сад их је приморао да мање или више времена оставе рад. Љубав је продирала напоље, скривати унутра било је немогуће. Напошљетку Канова се одважи да открије своју душу Волнату.

— Ја волим вашу кћер, — рекао је он — и тражим њену руку.

— Гле и овај! — узвикну Волнато.

Неколико сати раније Морген је, охрабривши се, изјавио Волнату исто такво признање и обратно му се с истом молбом.

Стари умјетник је најблажим тоном рекао Канови:

— Драги мој, рећи ћу ти то што бих ти рекао кад би овдје присутан био Морген. Ја вас волим обојицу; ма који од вас двојице најљепша је прилика за моју кћер, али је не могу дати обојици, нити је раздијелити на два дијела. Кад бих знао којега од вас више воли Доменика, не бих одуговлачио с одговором, али је Морген изјавио, да нема на основу чега претпостављати, да је Доменика њему наклоњенија. Имаш ли основа претпостављати, да тебе више воли? Хајде, реци ми, и узми моју кћер.

Али је Канова поступио племенито, не мање него његов супарник, и одговорио је, да особитог расположења од стране Доменике према себи није примијетио.

Тада је Волнато, почешав главу, рекао:

— Ја бих вам обојици требао препоручити да напустите моју кућу, пошто ме даље ваше бављење у њој лишава спокојства. Али вас обојицу одвише волим, те бих се тешко ријешио на то. Ево, чему сам се домислио: моју ћу кћер дати ономе, који боље изради њен портрет.

Ово је била врста божијег суда, којему су се младићи драговољно покорили. С очевом се одлуком сагласио и прекрасни модел, г. ј. Доменика, која се пријављивала у одређено вријеме ради сједница супарницима. Положај је њен, при све том, по односу к њима био веома незгодан и тежак. О чему ће с њом говорити за вријеме сеанса поједини од младића? Друго опет, како ће се она држати с изабраником срца, а како пак, с другим? Доменика је управљала необичним тактом. Она не само да није ни једног од њих раније охрабрила крајем надметања, него би чак, ако би судба хтјела да изађе побједником неизбраник њеног срца, сачувала у срцу тајну своју и вољела би побједитеља.

Прву сједницу имала је с Кановом. Он ју је питао, коју митолошку личност жели собом представити.

Доменика је одговорила:

— Ви знате, да је Ерисихтон, несрећни цар Тесалије, навукав на себе гњев Церерин зато, што се усудио посјећи храст у гају који је њојзи био посвећен, кажњен био глађу, коју никаква храна није могла задовољити. Потрошив у кратком времену све своје имање, постаде зулумћар у своме крају, али би прогнат и приморан да се скида у туђини. Куда год је долазио Ерисихтон, свуда је доносио глад. Принуђен разним мајсторијама прибављати себи храну, прибјегао је посљедњем средству, — да прода своју рођену кћер Местру. Али јој је судба дала била моћ претварања у разна бића. Отац ју је продао био као слушкињу, она се поповратила кући под видом птице; отац је продао као птицу, она се повратила кући као кљусе, које је он опет продао. Кад су се исцрпила сва њена претварања, повратила се оцу под видом његове рођене кћери Местре. — Да ли бисте се ви сагласили, додаде Доменика, — да ме насликате под видом несрећне кћери Ерисихтонове?

(Наставиће се).

Мали Бардањолт, те није давао могућности Црногорцима да туку варош са брдским и пољским оруђима којима су располагали. Тек по његовом паду Турци су се повукли на Мали Бардањолт. И на Великом Бардањолту израђени су пољски стрељачки опкопи као и на осталим положајима. И овдје су грудобрани опвичени са џаковима с пијеском. На свaких 20 m дужине ватрене линије израђене су попријечне траверзе. Многобројни блиндажи, довољно сигурни, давали су турској посади могућности за доста удобан смјештај за вријеме зиме. Пада у очи да овдје нема налактица, ни силаза у ровове, ма да је за израду њихову било обилно материјала: дрвета, камена, џакова с пијеском. Нарочито су добро била израђена утврђења за пољску и брдску артиљерију и склоништа за муницију. Дијелом су оруђа била у самој линији пјешадијске одбране, а дијелом позадиње. Готово сва утврђења везана су телефонски или телеграфски са командантом овог одсјека, који је био на западној падини у једној дрвеној бараци.

Сваки појединни врх Великог Бардањолта утврђен је као самостална ослона тачка; утврђења иду кружно око виса. Осим опште четвороредне препреке од жице, која је била постављена испред цијеле групе Бардањолта, свака ова ослона тачка имала је своју засебну мрежу од жица. У међупростору ових ослоних тачака такође су израђени стрељачки ровови. Цио положај имао је пространства до 7 км., дакле довољан је био за посаду од 7—8000 људи. Од Бардањолта до вароши израђен је широк, добар пут, којим су довлачене потребе за трупе на положају, а у случају одступања давао могућности, да се могу топови брзо извући са положаја.

Тако је био утврђен Велики Бардањолт када су га црногорске трупе заузеле, 27. јануара 10. (фебруара) 1913. године послије тродневне борбе и великих губитака.[1]

Дакле и на овом одсјеку, турска утврђења имају карактер пољских утврђења; нигдје није било сталних, нити бар полусталних објеката. Но каменито земљиште и стрми нагиби давали су турским утврђењима, која су врло добро и згодно прилагођена земљишту, од природе отпорност сталних утврђења.

III. Јужни одсјек, између лијеве обале Дрињаче и лијеве обале Бојане. Овај одсјек назват је општим именом *Брдица*. Неколико километара јужно од Скадра између Дрињаче и Бојане издиже се положај Брдица, чија је највиша тачка 155 м. Од ове коте земљиште пада у све стране, у почетку доста стрмо, док се не спусти можда на висину од 70—80 м., ту се рачва у више брежуљака и силази у равницу као коса. Највећа од ових коса је код села Башчелика. Западно и источно дијели овај положај од ријеке Дрињаче и Бојане по једна доста уска висораван, а јужно пак пружа се велика висораван, која се протеже чак до Мелгуши и Бушати. У доњем дијелу Брдица је обрасла жбуњем и коровом, а сам пак врх (⊃ 155) је необрастао. Цијела је, узев у опште, каменита. Сјеверна и јужна падина падају стрмо за дубину 30—40 м.

Брдица је по својој природи одличан одбранбени положај. Са њене коте 155 може се ставити под ватру предтерен у западном, источном и јужном правцу. Једина рђава страна овог положаја је ријека у њеној позадини и што једини мост, који је везује са Скадром (мост код Башчелика) лежи у домашају противничке ватре.

Једино овај одсјек имао је утврђења израђена у типу *полусталне* фортификације, која су била израђена још прије рата, за вријеме мира, и то како заклони за артиљеријска оруђа тако и заклони за људство и муницију. Све је израђено од каменог зида, дебљине 1 м. а покривено јаким гвозденим шинама и трегерима пресјека Т. Изнад свега тога је слој земље од 30 цм., обложен бусеном. Све је тако дубоко укопано, да горња ивица заклона вири изнад хоризонта само за неколико сантиметара, те је тиме све потпуно маскирано.

Артиљеријски положај био је за 6, како изгледа, брзометних топова, код села Горње-Брдице, који су имали правац дејства јужно ка Мелгуши и југоисточно к Ашти. Остала артиљерија била је на коти 155, у заклонима полусталног типа, осим малог броја топова у пољским заклонима, но који су ојачани џаковима с пијеском, гвозденим судовима напуњеним пијеском и земљом. Укупно на Брдици је могло бити 5 батерија, од којих су 3 биле у заклонима полусталног типа. Са коте 155 артиљерија је могла ставити под јаку ватру предтерен у западном, јужном и источном правцу.

Испред артиљерије, на нижим височима, били су пјешадијски положаји. Сваки овај вис био је утврђен као самостална тачка са по 1 редутом и потребним стрељачким рововима, за посаду од 200—300 људи. Међупростор између ових тачака нигдје није био већи од 400 м. Сваки нападнути вис могао је бити: брањен јаком фланкирајућом ватром, од стране других висова.

То је како изгледа и био један од узрока србијанском неуспјеху при нападу на Брдицу: напад је био управљен противу истакнутог редута, и трупе, претрпивши велике губитке, од фланкирајуће ватре, са два оближња виса, не могаху даље надирати. Када по том извршише Турци изненадни испад, успјеше да униште и заробе два батаљона.

Између оних тачака у међупростору, израђени су мали стрељачки ровови за по 8—10 војника, у циљу да туку међупростор и мртве угле.

Сви стрељачки ровови су јачег профила, са покривеним заклонима. Силази, налактице и покривени заклони обложени су дрветом и поплетом. Траверзе и леђобрани нијесу рађени, а за њих није ни било потребе, пошто је противничка ватра, противу њих, могла дејствовати само фронтално. Само западни редут, према Бојани, могао је бити тучен косом ватром, од стране црногорских батерија код Облика, те су ту и израђене траверзе и леђобрани.

Даље иде одбранбена линија преко села Доње Брдице директно у западном правцу на Бојани. На југо-источној падини виса је село *Блтоја*, које је ушло у линиј у одбранеи такође је јакоутврђено.

Испред цијелог одбранбеног фронта је мрежа од жица. Оба крајња редута, на лијевом и десном крилу, као важне тачке, имају свуд око себе још једне препреке од жица.

Овај одсјек био је дакле, поред тога што је од саме природе врло јак, најјаче утврђен, и то са утврђењима *полусталног* типа, док су сви остали одсјеци имали карактер чисто пољског утврђивања. И овдје, као и код Једрена, пало је у дио србијанским трупама да опсађују и нападају најјачи фронт.

IV. *Југо западни фронт*, од Бојане до Скадарског Језера. Овај фронт чине посљедњи огранци, 50 км. дугог планинског ланца Крајине, званом на арбанашком Мали-Краје, који се издиже дуж Скадарског Језера. Цио овај одсјек у току рата називан је општим именом Тарабош, ма да се овај назив стварно односи само на највиши врх овог ланца, који достиже висину од 570 м. Почињући од Бојане, код њеног састава са Дрињачом, идући у југо-западном правцу, добија овај ланац прво незнатну висину од 394 м. Ова тачка добила је име у рату Мали Тарабош. Одатле савија на сјеверо-запад, достиже висину од 591 м., а по том силази на коту 570 — Великк Тарабош. Од осталих тачака важна је кота 661 која је названа од стране Црногораца Широчка Гора. Идући даље западу, висина спада на 490 м., а тек 3 км. даље западно налази се још један вис од 737 м. висине, а још доцније достиже висину од 950 м., на мјесту гдје Мали-Краје улази у главни планински ланац Крајину. Цијела ова греда има каркатер *карста*. Нагиби су врло стрми, на сјеверној страни до 45°, а на јужној просјечно 30—35°. Земљиште је испресијецано рупчагама и јаругама, врло мало обрађено, врхови обрађени разном травуљином и коровом. Висови Мурићана, Облика и Селита обрасли су метар високим жбуњем. Села на овом одсјеку су много боља, а нарочито *Зогај* и *Широка*, која су прије рата била врло лијепа, ту су многи богати Арбанци и Турци из Скада имали своје љетњиковце. Но већина кућа је порушена од турских батерија са Тарабоша, да се нападач у њима не би могао утврдити.

Велики Тарабош (⊃ 570) био је овако утврђен: на благој падини његовој израђени су, на одстојању 30—40 м., стрељачки ровови у четири реда. Два предња стрељачка рова била су у виду потковице, са франкама заломљеним унутра. Између себе везани су обадва саобраћајним рововима, који су се могли употребити и за ватрено дејство. Трећи стрељачки ров имао је облик параболе. Оба краја спојена су ровом за саобраћај, који се на јужној страни продужава чак до Малог Тарабоша. Најзад, четврти најгорњи ров, везан са трећим помоћу рова за саобраћај, иде неколико десетина метара испод саме коте 570, у полукругу и продужује се дуж цијеле сјеверне стране Тарабоша идући у источном правцу. На самој коти 570 израђен је један јак амиласман, за 75 цм. брзометни топ, од камена, таласастог блеха и џакова са пијеском.

Нешто позади трећег стрељачког рова, у два утврђења слична израђена, биле су смјештене двије машинске пушке, а на објема фланкама другог рова по 1 машинска пушка.

Око свака два стрељачка рова била је јака четвороредна мрежа од бодљикаве жице.

Прва линија стрељачке опкопа могла је примити посаду до 800 људи.

Од Великог Тарабоша иду ровови на сјевер и југо-исток ка Малом Тарабошу. Јужни дио према Облику учинио се Турцима опаснији,оте је положај боље и јаче утврђен. Све до коте 294 ровови су израђени у стијени. Одатле се линија одбране грана у сјеверо-источном правцу; иде одбранбена линија до саме Бојане; ту је израђени камени зид довољно јак, да може за дуже времена дати отпора, покушају напада, падином од Облика; друга пак линија одбране, израђена од слабијих зидова, иде преко гребена од коте 394 до коте 212. Циљ ове друге линије био је свакако, да у случају успјешног противничког напада и продирања у прву линију, може дати поновног отпора даљем наступању, са јаком фланкирајућом ватром. Ова друга линија није била стално посједнута, већ су се у случају опасности ту избацивале резерве, које су биле недалеко позади, у касарнама.

Стрељачки ровови имали су овдје други тип, сасвим различит од оних на Бардањолу. Посада је имала многобројне покривене заклоне, израђене од таласастог блеха, у задњем нагибу рова.

На сјеверном нагибу одбранбена линија била је скоро свуда од каменог зида, од прилике метар дебљине. До коте 591 иде одбранбена линија у југо источном правцу, ту савија под правим углом и силази за 200 м. на падину, а потом опет иде у југо-источном правцу. Дужина овог зида је око ½ км. Израђен је од камена, врло брижљиво; на растојању од 20 м. израђене су попречне траверзе, за заштиту посаде од одскока и уздужне ватре. Трупе на овом дјелу становале су у логору од барака, подигнутом позади коте 591, у касарни сјеверо-западно од коте 212 и у шаторима.

На цијелој линији Тарабоша, Турци су могли имати 4 батерије и то већим дијелом брзометних топова, неколико 7·5 см. топова старије конструкције и један 12 см. флотин мерзер.

Главни артиљеријски положај био је западно од коте 394, на једном малом платну, сјеверно од Облика. У батерији, *полусталне* конструкције, сличној оној на Брдици било је 10 топова, а неколико стотина метара у назад, позади пољског заклона био је један 12 см. флотин мерзер. Остали топови били су појединачно подијељени по цијелом Тарабошу: 1 брзометни топ на коти 570, а 4 друга сјеверозападно од Малог Тарабоша. Ова оруђа имала су правац дејства к југу и западу.

Добар пут за артиљерију везивао је цио положај и логор позади коте 591, а одатле се спуштао у серпентинама ка касарни код коте 294 на мост код Тарабоша.

Сва утврђења била су међу собом везана телефоном.

И овај одсјек имао је дакле у главном тип пољским објектима утврђеног положаја, са обилном употребом камена, осим батерије на платоу, западно од коте 394, која је била полусталне конструкције. Но ипак каменито земљиште, стрми нагиби, добро на терену постављени стрељачки ровови, давали су и овом одсјеку отпорност сличну отпорности полусталних објеката.

Од средстава за освјетљење Турци су имали у Скадру један рефлектор, који је био на јужном фронту, смјештен позади коте 155, у једном земљишном угибу, у бараци саграђеној од дрвета. Но овај рефлектор, ма да је био добро прикривен и на згодном мјесту постављен, ипак је погођен и покварен. Једна граната пробила је кроз дрвене бараке, погодила апарат за добијање свјетлости и огледало, и разлупала га. Судећи по положају гдје се налази, овај рефлектор био је намијењен за освјетљавање Тарабоша.

„Ратник" мајор **Љуб. М. Лукић.**

[1] Бригада Вешовића, јачина 2100 људи изгубила је 671 човјека (33%), бригада Петровића од 2400 људи изгубила је 600 (25%). Укупно за сва три дана борбе, око заузећа Великог Бардањолта, Црногорци су имали избачених из строја преко 2000 људи.

Посљедњи телеграми

Бој око Драча

Драч, 4 јуни

Владине трупе, то јест 1500 Малисора са два топа, напали су данас усташке положаје на височима Растбула. Сада се води пушчана и успјешна артиљеријска борба. — Бечки Кор. Биро.

Владина војска бјежи

Рим, 4 јуни

Агенцији Стефани телеграфишу из Драча у 1½ час послије подне:

Усташи су изненада напали варош док су се Мирдити борили према Шијаку. Малисори бјеже. Ради се да се уреди одбрана вароши како би се спасла и да се добије времена, док не дође помоћ са сјевера. — Бечки Кор. Биро.

Пораз владиних чета

Рим, 4 јуни

Агенцији Стефани јављају из Драча у 7 сати у вече:

Владине чете, састављене од 1000 Малисора и Мирдита, биле су опкољене од усташа и десетковане. — Бечки Кор. Биро.

Усташи напредују

Драч, 4 јуни

Нападај књажевских трупа на Растбул свршио се с неуспјехом. Усташи су напредовали све до моста испред вароши у коју нијесу ушли, јер су их спријечили браниоци. — Бечки Кор. Биро.

Одбрана Драча.

Драч, 5 јуни

Драчки гарнизон повукао се у утврђен положај. — Бечки Кор. Биро.

Број усташа.

Драч, 5 јуни

Усташи су бројно слаби и нема их више од 500 до 600 људи. Драчу више не пријети никаква опасност. — Бечки Кор. Биро.

Затишје.

Драч, 5 јуни

Агенција Стефани јавља да је читав дан протекао мирно. — Бечки Кор. Биро.

Грчка и Турска

Атина, 5 јуни

Атинска Агенција телеграфише да су се умањила гоњења Грка у Малој Азији. — Бечки Кор. Биро.

Атина, 5 јуни

Овдје се примјећује да је мало попустила затегнутост у односима између Грчке и Турске. — Бечки Кор. Биро.

Цариград, 6 јуни

Порта је предала послије подне свој одговор на грчку ноту. — Бечки Кор. Биро.

Бугарска и грчко-турски неспоразум

Софија, 6 јуни

Бугарска Агенција јавља према изјавама које је добила из владиних кругова, да је Бугарска влада одлучила држати се најстрожије неутралности, ако евентуално дође до грчко-турског сукоба. — Бечки Кор. Биро.

Турске мјере опрезности

Смирна, 6 јуни

Влада је наредила да ниједан брод не смије ући ни изићи из луке, док се ова наредба не опозове. — Бечки Кор Биро.

Грчко-бугарски инцидент

Софија, 6 јуни

Драгоман бугарског консулата у Солуну ухапшен је јуче насред улице и одведен у полицију. Бугарска влада је живо протестовала, тражећи да се драгоман одмах пусти. — Бечки Кор. Биро.

Румунска пријестона бесједа.

Букурешт, 6 јуни

Приликом отварања румунске Скупштине, у пријестоној бесједи се каже да су се стални и добри односи између свих држава утврдили још више у интересу мира. Вјерна томе сталном циљу своје политике, Румунија ће пазити да се одржи на Балканском Полуострву равнотежа којој је тако много раније допринијела. Румунија ће удружити своје напоре са напорима Европе за учвршћивање европског мира. — Бечки Кор. Биро.

ПОМЕН

У недјељу 8. јуна ове године, у 10 сати прије подне, на новом гробљу, даваћу четрдесто-дневни помен моме покојном мужу

† ИЛИЈИ Б. ЈАБУЧАНИНУ

о чему извјештавам сроднике, пријатеље и познанике.

Цетиње, 29. маја 1914 год.

бр. 39. 1,1 Ожалошћена: супруга **Беле.**

Штампа Кр. Ц. Државне Штампарије

Власник и одговорни уредник проф. **Јован Николић.**

NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ